

До Научното жури,
назначено със Заповед на Ректора на СУ
„Св. Климент Охридски“ № РД-38-143/14.03.2024

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Мира Здравкова Кънева,

Катедра по международно право и международни отношения, ЮФ, СУ

относно: дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ на докторант **Екатерина Андреевна Станова**, редовен докторант в направление **3.3. Политически науки (Европеистика)**, с научен ръководител **проф. д-р Мария Стойчева**, ФФ, СУ

Уважаеми членове на научното жури,

Докторантката Екатерина Станова представя за разглеждане дисертационен труд на тема *„Езиковата ситуация и езиковата политика в Република Молдова“* в резултат на успешно проведена редовна докторантура в Катедра „Европеистика“ под научното ръководство на проф. д-р Мария Стойчева. В рамките на първото заседание на научното жури на 22.03.2024 г. ми беше възложено да изготвя настоящото становище по дисертацията.

Темата отразява съдържанието на дисертацията, като тя е изключително актуална и интригуваща по замисъла си. **Структурата на тезата** е организирана в три глави, като първата глава е приблизителна по обем на втората и третата сумарно, което от структурна гледна точка би могло да бъде преодоляно с по-добро балансиране на изследователските задачи, например в четири глави, като първата е само концептуална по характер и се отнася за основните понятия (до т. 1.5.).

Очертан е контекстът, посочен е предметът, набелязана е **целта на изследването**. Изследването апробира с набор от качествени и количествени методи съществената **хипотеза за езиковата политика като взаимодействие**, което не протича еднопосочно отгоре надолу по вертикала на институционалната система, а включва и хоризонтално

действащи обществени участници, които въздействат отдолу нагоре. Многопосочността се задава и от засилването на статусното положение на държавния език, намаляването на традиционното влияние на руския език и увеличаването на тежестта на малцинствените езици. Това са процеси, както правилно подчертава докторантката, които протичат в едно силно конфликтно пространство между европейската перспектива на Запад и постсъветското/евразийско настояще на Изток. Ясно заявени са **теоретичната стойност на труда в областта на социолингвистиката, както и практическата стойност в областта на езиковото обучение.** За ориентир на читателя би послужило едно кратко описание на последователността на аргументите чрез описание на задачите на отделните глави в увода.

Първата глава изследва **молдовския модел на езикова политика.** Той е заложен в амбивалентния царистки (имперски), а впоследствие съветски модел на социално инженерство, вкл. и при **конструирането на езиковото общуване** чрез планирана намеса на държавата. Любопитно би било същият да се разгледа теоретично именно през призмата на спонтанно или съзнателно изграждане на нации (вж. „Въобразените общности“ на Бенедикт Андерсън, 1983). Ценен е аргументът, който обвързва либерализацията и децентрализацията на политическите процеси след идването на Горбачов на власт през 1985 г. (напр. неформали, антивоенни движения, екологични протести) с префокусирането върху собствения „молдовски“ език като жест на еманципация. По същество след края на Студената война се осъществява **преход от езиково планиране към езиково подреждане.** Въз основа на преглед на академичния дебат докторантката установява, че **езиковата политика е обща нормативна дейност,** която е насочена към регулиране на езиковото пространство както за провеждане на политики, така и осигуряване на функционирането на езика; тази дейност протича на последователни етапи. Нормотворческата дейност по езиковата политика е разгърната подробно и прегледно, което позволява на читателя да проследи еволюцията ѝ; препоръчително е представянето на реципирането на международноправната уредба да е съпроводено с анализ на причините как и защо се случва или не подписване, ратификация и др. на конкретен международен договор. От своя страна, **езиковата ситуация е конкретното приспособяване на езиковата политика в локално и темпорално отношение,** като най-засилено е нейното значение в многоезична културна среда. Недоумение буди анализът „пред скоби“ на езиковата политика в други страни, защото обичайно сравнението следва изясняването на спецификите на основния предмет на изследване като фундамент за съпоставяне на прилики и разлики. Докторантката

критикува **политиката на едноезичие** като фактор на своеобразно културно, а оттам и структурно насилие, защото отчуждава обществото; важно е обаче да се отчетат и външните системни фактори, които тласкат политическите елити към подобна унифицираща политика, напр. дилемата на сигурността при съседство с регионален хегемон, на чийто държавен език са носители малцинства в съответната малка държава (вж. асиметричния билингвизъм в Приднестровие, Донбас и др.). Оригинален компонент на труда е **езиково-етническият барометър**, който регистрира важни разминавания в украинския и молдовския случай; той намира най-малко общо кратно в руския език като универсалния инструмент за междуетническа комуникация, който, обаче, следва да се отчете, върви и с негативните конотации на съвременната руска агресивна политика. **Символната функция на езика** е разкрита чрез съпоставяне на прехода между кирилица и латиница в Молдова. Приноси са **емпиричните изследвания на езиковите ситуации в три автономни региона в Молдова** (Гагаузия и Тараклия, Балти и Приднестровие). Ценен е паралелът между политиката на молдовенизъм (2000-2009 г.) и на македонизъм като две версии на езиковото строителство, като може да се потърси по-задълбочен отговор на въпроса дали е инструмент на скрита асимилация или на непреднамерена самоидентификация.

Втората глава е посветена на **езиковата политика в образованието**. Тя очертава нормативната рамка и фактическото състояние, макар да е по-скоро формулирана като изреждане на данни. Езиковата политика отразява държавната образователна политика чрез образователната система, в този смисъл чуждоезиковото обучение е ценно не само за межкултурното разбиране, а и за межкултурната чувствителност. Докторантката уместно посочва, че **културното и съответно езиковото самоопределение е *conditio sine qua non*** на социокултурната компетентност. Така и полилингвизмът в приднестровското общество, например, не е дезинтегративна предпоставка сама по себе си, докато настояването за монолингвизъм може да се превърне в такава. Приносно е емпиричното проучване на **изучаването на български език и литература в молдовски училища** като политика и практика на съхраняване и възпроизвеждане на българското самосъзнание.

Третата глава се занимава с **мноезичието като определящ подход на езиковата политика в съвременното лингвистично образование**. Авторката установява значимостта на отворената езикова политика на ЕС и на Съвета на Европа за интеграцията на Молдова. Тази част на дисертацията е с голямо практическо значение, защото апробира хипотезите от предходните глави и прави предложения за разработване

на езикови политики в молдовските училища чрез **количествения метод на събиране на емпирични данни посредством анкети и надлежното обработване на получените резултати**. По този начин дисертационният труд придобива не само научна, но и обществена значимост за насърчаването на многоезичието извън границите на конкретната държава като инструмент на културната ѝ дипломатия.

Научният апарат е подвеждащ – първо, изглежда сякаш докторантката е възприела стил на цитиране APA, но **липсват библиографски данни или цели библиографски записи**; второ, приложен е списък с **ползвана литература, голяма част от която която изобщо не е цитирана в текста** (преобладаващо тази на чужд език). Наложително е тези пропуски да бъдат отстранени при евентуално издаване на труда. Също така е добре да се унифицира глаголното време със сегашно, като и да се коригират фактически и терминологични грешки: „загубил сила“ за закон (с. 36), „абсолютно мнозинство“ от международните актове (с. 43), „Британската общност“ (с. 73), смесване на ЕС със Съвета на Европа (с. 75) и др.

Критичните ми бележки са в две насоки – първо, да се разшири теоретичният анализ с неруски източници, защото добавя „многогласие“ в академичния дебат; второ, да се задълбочи анализът на регионалния и международния контекст, за да се отчете и въздействието на външната среда върху езиковите политики. В този смисъл една отправна точка за дискусия на публичната защита на дисертацията би било да се обсъди *какво е въздействието на международните конфликти върху езиковата политика и обратно (превенция, разрешаване, замразяване, ескалиране...)*.

Формулираните критични бележки по никакъв начин не омаловажават приноса на предложения дисертационен труд, а подпомагат усъвършенстването му.

С оглед на гореизложеното давам **положителна оценка** на дисертационния труд на Екатерина Станова на тема „Езиковата ситуация и езиковата политика в Република Молдова“. Като отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и приложимите подзаконовни нормативни актове по прилагането му, трудът е основание за присъждането на автора на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.3. Политически науки (Европеистика).

С уважение: _____

13.06.2024 г.